

Dave Gout

H.J. Matthes, rector van het gymnasium in Zutphen

Het boeiende van archiefonderzoek is, dat je nadat je in de oude boeken gedoken bent, zo veel meer weet dan daarvoor. Deze bijdrage van Dave Gout, leraar geschiedenis aan "het Stedelijk", laat dat overduidelijk zien. Je leert en passant iets over de manier van (middelbaar) onderwijs geven in de vorige eeuw.

In 1838 werd door de gemeenteraad van Zutphen besloten dat de Latijnse School een gymnasium zou worden. Deze wijziging zou moeten ingaan in oktober 1840. Als nieuwe rector werd aangesteld dr. H.J. Matthes J.C.zn, die in Zaltbommel rector was van de Latijnse School. Wat hierna volgt is een schets van deze man, een poging iets over zijn persoon te zeggen.

Hendrik Justus, zo heette hij, werd op 25 september 1806 geboren als vierde kind in het gezin van Jan Carel Matthes en Adriana de Weille. Zijn vader heeft hij nauwelijks gekend, want die overleed kort na de geboorte van deze zoon (in 1807).

Hendrik Justus voegde het achtervoegsel J.C.zn toe aan zijn naam om zich te kunnen onderscheiden van zijn naamgenoot¹, de predikant H.J. Matthes.

Dat het gezin na de dood van Jan Carel niet in kammervolle omstandigheden achterbleef, blijkt uit het feit dat Hendrik Justus en zijn oudere broer Hendrik Arnoldus beiden in Amsterdam, respectievelijk Leiden, hebben gestudeerd, de eerste letteren, de tweede theologie².

Nadat Matthes zijn studie voltooid had, werd hij benoemd tot rector van de Latijnse School in Zaltbommel. Hij leerde er de burgemeestersdochter Hester Elisabeth de Roock kennen, met wie hij in 1831 trouwde. Zij kregen acht kinderen, waar-

van de eerste vier in Zaltbommel en de andere vier in Zutphen werden geboren.

Het gezin Matthes kwam in 1840 naar Zutphen en betrok een woning op het Rijkshage. Dat moet een ruime woning zijn geweest, want behalve het gezin Matthes, dat in de periode dat het woonde aan het Rijkshage met drie kinderen werd uitgebreid, woonden ook nog twee leerlingen³ en drie meiden in het pand. In de zomer van 1847 verhuisde het gezin naar Waterstraat 28⁴. Kennelijk werd niet dit gehele pand gehuurd van de kostschoolhouder Jacob Dalhuisen, aangezien op dat adres een weduwe met haar dochter bleef wonen. Jaren later zou Matthes – inmiddels weduwnaar geworden – met deze weduwe, die dan zijn tweede vrouw wordt, dit pand aan de Waterstraat kopen.

De verhouding tussen H.J. Matthes J.C.zn als rector en de andere docenten⁵ was niet uitsluitend van zakelijke aard. Toen de vrouw van Matthes, Hester Elisabeth, stierf, was Willem Gerard Brill, docent klassieke talen, één van de aangevers van het overlijden. Diezelfde Brill was, met conrector Henricus Hermanus van Marle getuige bij het tweede huwelijk van Matthes. Dat had plaats op 17 april 1851 in Zutphen. Een andere getuige bij dit huwelijk van Matthes met Yda Sophia Munting was de arts Huybert Willem van Rhijn. Laatstgenoemde was een goede bekende van de bruid: hij was namelijk

degene die de geboorte van haar jongste zoon (13 oktober 1842) had aangegeven op het stadhuis. Toen was de echtgenoot van Yda Sophia, Willem Weijmar, arts te Amsterdam, al overleden (op 20 juli 1842 in Amsterdam).

Waarom kwam de hoogzwangere Yda Sophia Munting op 1 augustus, samen met haar dochtertje Petronella Hillegonda naar Zutphen? Nader onderzoek zal hierop misschien een antwoord geven.

Het leven van Yda Sophia Munting heeft veel droevige momenten gekend. Van de drie kinderen die ze geboord heeft, overleden de twee jongetjes op zeer jonge leeftijd, ze verloor haar echtgenoot, toen ze nog maar 30 jaar was, maar ze maakte ook mee dat een broer en zuster van haar echtgenoot op ruim 30-jarige leeftijd overleden. Haar dochter Petronella Hillegonda was geestelijk gehandicapt. Op 20-jarige leeftijd werd zij voor vier jaar opgenomen in het Oude- en Nieuwe Gasthuis te Zutphen.

Tot slot enkele opmerkingen over de vermogenspositie van Matthes J.C.zn. Tot 1917 was het kiesrecht in Nederland een censuskiesrecht. Dat betekende dat alleen mannelijke inwoners, die tenminste een bepaald bedrag aan belastingen betaalden, hun stem mochten uitbrengen. De hoogste census gold voor de verkiezingen voor de Tweede Kamer. In die kiezerslijst van 1874 staat dat H.J. Matthes J.C.zn werd aangeslagen voor de volgende twee belastingen: dienstdodenbelasting *f* 37,- en vermogensbelasting *f* 135,36. Dit betekende dat hij tot de groep van hoogst aangeslagenen in Zutphen behoorde. Volgens de successiememorie, opgemaakt na zijn overlijden op 15 april 1878⁶, bedroeg de zuivere nalatenschap *f* 73.509,21. Opmerkelijk is hierbij dat het huis in de Waterstraat getaxeerd was op *f* 11.000,- en dat het echtpaar Matthes voor *f* 120.000,- aan effecten en obligaties bezat. Maar liefst *f* 70.000,- ervan was belegd in Russische effecten. Aan zijn weduwe liet Matthes *f* 7.000,- na. Dit bedrag, tezamen met de

f 60.000,- die zij aan eigen vermogen had, moet wel goed belegd zijn geweest, want bij haar overlijden bedroeg haar vermogen *f* 110.000,-.

Noten

1. Deze Hendrik Justus Matthes was onder andere predikant van de Evangelisch-Lutherse Gemeente van Zutphen van 1803-1805 en van 1826-1828. Hij overleed te Leiden in 1854.
2. Ook twee van zijn zoons zouden later in de Sleutelstad studeren: Petrus Adrianus rechten en Jan Carel theologie.
3. Johannes Mattheüs Jansen Sluyters uit Bodegraven en Willem Karel Maurits Rijnhard van Heeckeren uit Eibergen.
4. Dit huis stond bekend als het 'Martinetshuis'. Daar had de Zutphense filosoof/predikant J.F. Martinet gewoond.
5. Het docentencorps bestond uit de volgende personen: dr. Matthes (rector), dr. H.H. van Marle (conrector), dr. W.G. Brill (docent moderne talen) en J.H. Kroon (docent wiskunde, aardrijkskunde en geschiedenis).
5. Toen Matthes overleed was hij 71 jaar oud en nog steeds in functie als rector. Hieruit mag mijns inziens geconcludeerd worden dat hij over een goede gezondheid beschikte.